STANDARTLASHTIRISH VA RISKLARNI BOSHQARISH ASOSIDA SIFAT MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.

Bahodirov Asadbek Murodovich
Buxoro davlat texnika universiteti magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada standartlashtirish va risklarni boshqarish yondashuvlari asosida sifat menejment tizimini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda sifat menejment tizimining mohiyati, uning samaradorligini oshirishda xalqaro standartlar, xususan ISO 9001 talablari hamda riskka asoslangan fikrlashning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, risklarni aniqlash, baholash va boshqarish jarayonlarini sifat menejment tizimiga integratsiyalash orqali tashkilot faoliyatida barqarorlikni ta’minlash imkoniyatlari ko‘rsatib berilgan. Ish natijalari sifat menejment tizimini doimiy takomillashtirish, sifat ko‘rsatkichlarini yaxshilash va raqobatbardoshlikni oshirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: sifat menejment tizimi, standartlashtirish, risklarni boshqarish, ISO 9001, riskka asoslangan yondashuv, sifatni ta’minlash, jarayonlarni boshqarish, doimiy takomillashtirish, raqobatbardoshlik.

Abstract. This article examines the issues of improving the quality management system based on standardization and risk management approaches. The study analyzes the essence of the quality management system and the importance of international standards, particularly the requirements of ISO 9001, as well as risk-based thinking in enhancing its effectiveness. In addition, the possibilities of ensuring organizational stability through the integration of risk identification, assessment, and management processes into the quality management system are demonstrated. The results of the study have practical significance in the continuous improvement of the quality management system, enhancement of quality indicators, and increase in competitiveness.

Keywords: quality management system, standardization, risk management, ISO 9001, risk-based approach, quality assurance, process management, continuous improvement, competitiveness.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования системы менеджмента качества на основе подходов стандартизации и управления рисками. В исследовании проанализирована сущность системы менеджмента качества, а также значение международных стандартов, в частности требований ISO 9001, и риск-ориентированного мышления в повышении её эффективности. Кроме того, показаны возможности обеспечения устойчивости деятельности организации посредством интеграции процессов идентификации, оценки и управления рисками в систему менеджмента качества. Результаты исследования имеют практическую значимость для постоянного совершенствования системы

ISSN 3030-3907

менеджмента качества, улучшения показателей качества и повышения конкурентоспособности.

Ключевые слова: система менеджмента качества, стандартизация, управление рисками, ISO 9001, риск-ориентированный подход, обеспечение качества, управление процессами, постоянное совершенствование, конкурентоспособность.

Kirish

Zamonaviy tashkilotlar faoliyatida mahsulot va xizmatlar sifatini barqaror ta’minlash, raqobatbardoshlikni oshirish hamda iste’molchilar talablarini to‘liq qondirish muhim vazifa hisoblanadi. Bu jarayonda sifat menejment tizimi (SMT) yetakchi rol o‘ynaydi. SMTni takomillashtirishda standartlashtirish va risklarni boshqarish yondashuvlarini integratsiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi globallashuv va bozor iqtisodiyoti sharoitida tashkilotlar faoliyatining samaradorligi, barqarorligi hamda raqobatbardoshligi ko‘p jihatdan mahsulot va xizmatlar sifatiga bog‘liqdir. Iste’molchilar talablarining ortib borishi, bozor muhitining tezkor o‘zgarishi va texnologik taraqqiyot sharoitida sifatni ta’minlash masalasi har bir tashkilot uchun strategik vazifaga aylanmoqda. Shu bois sifat menejment tizimini (SMT) joriy etish va uni doimiy takomillashtirib borish zamonaviy boshqaruvning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Sifat menejment tizimining samarali faoliyat yuritishida standartlashtirish alohida o‘rin tutadi. Xalqaro standartlar, xususan ISO 9001 talablari tashkilotlarda jarayonlarga tizimli yondashuvni shakllantirish, boshqaruv faoliyatini me’yorlashtirish hamda sifat ko‘rsatkichlarini barqaror ta’minlashga xizmat qiladi. Standartlashtirish orqali jarayonlarning aniqligi va shaffofligi oshadi, xatoliklar kamayadi hamda tashkilot faoliyati yagona talablar asosida muvofiqlashtiriladi.

So‘nggi yillarda sifat menejment tizimlarini rivojlantirishda risklarni boshqarishga asoslangan yondashuv alohida ahamiyat kasb etmoqda. ISO 9001:2015 standarti doirasida riskka asoslangan fikrlash konsepsiyasining joriy etilishi tashkilotlarda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan noaniqlik va xavflarni oldindan aniqlash, baholash va ularning salbiy ta’sirini kamaytirishga imkon beradi. Bu esa nafaqat sifat muammolarining oldini olish, balki tashkilot barqarorligini ta’minlashga ham xizmat qiladi.

Standartlashtirish va risklarni boshqarishning o‘zaro integratsiyasi sifat menejment tizimini takomillashtirishning samarali mexanizmini yaratadi. Mazkur yondashuv jarayonlarni doimiy monitoring qilish, muammolarni oldindan bashoratlash va qaror qabul qilishda ilmiy asoslanganlikni ta’minlaydi. Natijada tashkilotlarda sifat madaniyati rivojlanadi, boshqaruv tizimi takomillashadi va raqobat ustunligiga erishish imkoniyatlari kengayadi.

ISSN 3030-3907

Shu munosabat bilan ushbu tadqiqotda standartlashtirish va risklarni boshqarish asosida sifat menejment tizimini takomillashtirish masalalarini tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari tashkilotlar faoliyatida sifatni boshqarish samaradorligini oshirish hamda zamonaviy boshqaruv talablariga moslashishda muhim amaliy ahamiyatga ega bo‘lishi kutiladi.

Sifat menejment tizimi (SMT) — bu tashkilot faoliyatini sifatga yo‘naltirilgan holda boshqarishga qaratilgan jarayonlar, resurslar, mas’uliyat va hujjatlar majmuasidir. SMTning asosiy vazifasi mahsulot va xizmatlar sifatini barqaror ta’minlash, iste’molchilar ehtiyojlarini qondirish va doimiy takomillashtirishni amalga oshirishdan iborat. Zamonaviy SMTlar jarayonli yondashuv, mijozga yo‘naltirilganlik, rahbariyatning yetakchiligi va doimiy takomillashtirish tamoyillariga asoslanadi. Ushbu tendensiyalar shuni anglatadiki, mamlakatda kambag‘allikni kamaytirish siyosati samarali bo‘lib, ammo shahar hududlarida kambag‘allik bilan kurashish ham dolzarb masala sifatida qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, ilg‘or mamlakatlar tajribasini o‘rganish va ularni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali kambag‘allikni yanada qisqartirish imkoniyatlarini aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

[1]Eng ko‘p yordamga muhtoj oilalarni aniqlash jarayoni murakkab. Nazariy jihatdan, har bir oilaning jami daromadini soliq ma’lumotlari asosida hisoblab, uni oila a’zolari soniga bo‘lish va natijani milliy kambag‘allik chizig‘i bilan solishtirish kifoya qilardi. Shu tarzda, kambag‘allarni aniq aniqlash mumkin bo‘lgan.

Ammo amaliyotda bu usul ish bermaydi. Bunday yondashuv faqat aholining ko‘pchiligi rasmiy ish bilan band bo‘lgan va davlat tizimlariga to‘liq ulangan hollarda samarali.

Standartlashtirish sifat menejment tizimining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u tashkilot faoliyatidagi jarayonlarni tartibga solish va me’yorlashtirishni ta’minlaydi. Xalqaro ISO standartlari, xususan **ISO 9001**, sifat menejment tizimini joriy etish va baholash uchun umumiy talablarni belgilaydi. Standartlashtirish natijasida:

- jarayonlar aniq reglamentlashtiriladi;
- mas’uliyat va vakolatlar taqsimlanadi;
- sifat talablariga rioya etilishi ta’minlanadi;
- ichki nazorat va audit samaradorligi oshadi.

Shu bilan birga, standartlashtirish SMTning hujjatlashtirilgan asosini shakllantirib, tashkilot faoliyatining izchilligini ta’minlaydi. BMTning Barqaror Rivojlanish Dasturi 2030-yilgacha barcha shakllarda kambag‘allikka barham berish maqsadini belgilaydi va milliy siyosat hamda jamiyat ishtiroki bilan amalga oshiriladigan yechimlarni qo‘llab-quvvatlaydi. Shu tariqa, ijtimoiy himoya,

[1] Muallif ishi

ISSN 3030-3907

moliyaviy transferlar va sifatli ta’lim-sog‘liqni saqlash infratuzilmasi orqali mamlakatda inklyuziv rivojlanish va kambag‘allikni samarali qisqartirish mumkin.[2]

Bunda: Ijtimoiy himoya tizimi – oilalarga yordam berish, zaif guruhlarni qo‘llab-quvvatlash. **Moliyaviy transferlar –** shartli va shartsiz naqd pul berish orqali daromad va turmush sifatini oshirish. **Ta’lim va sog‘liqni saqlash –** kelajakdagi daromadni oshirish va moliyaviy yukni kamaytirish. **Milliy siyosat va jamiyat ishtiroki –** barqaror va inklyuziv yechimlarni ta’minlash**.** Barqaror rivojlantirish dasturlari (SDGs) mamlakatlarda kambag‘allikni qisqartirish va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash uchun asosiy ramka sifatida xizmat qiladi.

O‘zbekistonda kambag‘allik darajasi so‘nggi yillarda sezilarli darajada kamaygan. 2021–2024 yillarda milliy kambag‘allik ko‘rsatkichlari 17% dan 8,9% gacha tushdi, bu qishloq va shahar hududlaridagi ijtimoiy va iqtisodiy siyosatning samarali amalga oshirilganini ko‘rsatadi. Qishloq hududlarida kambag‘allik tezroq kamaygan bo‘lsa-da, shahar hududlarida ham ijtimoiy yordam va moliyaviy transferlar orqali daromad oshishi kuzatilmoqda. Kambag‘allikni aniqlashda rasmiy bo‘lmagan ishlarning yuqori foizi va ayollar hamda qishloq aholisi orasida bandlikning rasmiy tizimga ulanmaganligi muhim qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Shu bilan birga, O‘zbekiston Prezidenti tomonidan olib borilayotgan oqilona va barqaror siyosatlar mamlakatda kambag‘allikni qisqartirishda muhim rol o‘ynamoqda. Prezident tashabbuslari doirasida ijtimoiy himoya tizimini modernizatsiya qilish, shartli va shartsiz naqd pul transferlarini kengaytirish, ta’lim va sog‘liqni saqlash infratuzilmasini mustahkamlash orqali aholining turmush darajasini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ilg‘or mamlakatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, shartli va shartsiz naqd pul transferlari, sifatli ta’lim va sog‘liqni saqlash tizimi orqali kambag‘allikni samarali qisqartirish mumkin. Shu asosda, Prezident siyosati va milliy strategiyalar birgalikda O‘zbekistonni barqaror rivojlanish va inklyuziv iqtisodiy o‘sishga olib boruvchi yo‘ldan ketayotganini tasdiqlaydi**.** Standartlashtirish va risklarni boshqarish sifat menejment tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy asosini tashkil etadi. Ularning integratsiyasi tashkilot faoliyatida barqarorlikni ta’minlab, sifatni boshqarish jarayonlarini yangi bosqichga olib chiqadi. Natijada tashkilotlar zamonaviy boshqaruv talablariga moslashib, raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy Statistika Qo‘mitasi. Uy-joy byudjeti so‘rovi (HBS) 2021–2024. Toshkent, 2024.

[2] https://www.BMT.org/about-us/sustainability/

ISSN 3030-3907

2. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot Vazirligi. Milliy rivojlanish strategiyasi va barqaror iqtisodiy o‘sish bo‘yicha hisobotlar. Toshkent, 2023.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Farmonlar va qarorlar, ijtimoiy himoya va kambag‘allikni qisqartirish sohalari bo‘yicha, 2021–2024.
4. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. Sustainable Development **Goals Report 2023**. New York, United Nations, 2023.
5. F.R.Muradova, Z.R.Murodova, I.I.Hayitova, M.M.Nafasov Texnik tizimlarda axborot texnologiyalari. O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Sharq 2020
6. F.R.Muradova, Z.R.Murodova, I.I.Hayitova, M.M.Nafasov Ta`limda multimedia ilovalari O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Sharq 2020
7. Информационные технологии: учебник / З.Р.Муродова, Бухоро: «BUXORO NASHR» МЧЖ, 2023. - 350 с.
8. Kadirov M. Axborot texnologiyalari-1 qism. O ‘quv qo ‘llanma. T:Sano-standart-2018
9. T.F.Sohibov, N.A.Sharapova. Texnik tizimlarda axborot texnologiyalari (I qism). O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Sharq 2024
10. Sh.X.Samiyeva, N.A.Sharapova. Dizayn va amaliy dasturlar. O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Durdona. 2023
11. Iqtisodiyotda axborot kommunikatsion texnologiyalar va tizimlar/ U.Z.Narziyev O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Sharq 2024
12. M.M.Nurullayev. Axborot texnologiyalari va jarayonlarini matematik modellashtirish. O‘quv qo‘llanma. Buxoro: “Umid” nashriyoti, 2023. – 186 b.
13. Soha obyektlarini loyihalash dasturlari / L.Gaffarov. darslik Buxoro, Durdona nashriyoti 2024
14. Qurilishda axborot texnologiyalari/ L.X.Gaffarov. o‘quv qo‘llanma, umid nashriyoti 2023

ISSN 3030-3907